

Ekonomiaz aldizkariko zenbaki hau Ekonomia Feministaz ari da, pentsamendu ekonomiko heterodoxoaren korrante modura uler edo defini daitekeenaz. Korrante horretan teoria eta errealitate ekonomiko eta sozialei buruzko irakurketa kritiko bat planteatzen da, emakumeei eta gizonei esleitutako rolen azterketatik abiatuta.

Ekonomia Feministaren (EF) ibilbide historikoa luzea da, eta pentsamendu ekonomiko gailenaren ia paraleloan egiten du aurrera. Eragin gehien izan duten egile klasikoen artean Harriet Taylor (1807-1858), Beatrice Webb (1858-1943) eta Rosa Luxemburg (1871-1919) nabarmentzen dira, besteak beste. Haatik, XX. mendeko 70eko hamarkadatik aurrera areagotzen da haren presentzia, 1992. urtean Ekonomia Feministaren Nazioarteko Elkarteak eratu zenean, eta ondoren, 1995ean, *Feminist Economics* aldizkaria argitaratzean. Aldizkari hori erreferente da ekonomialari feministentzat.

Hainbat hamarkadatan sendotutako ibilbidea izan arren, esan daiteke Ekonomia Feminista ez dela aski barneratu esparru akademikoan nahiz eta azkenaldian badiren hori aldatzen ari dela adierazten duten zantzuak. Zantzu horietako bat da *The Economist* aldizkarian 2016ko martxoan «A proper reckoning Feminist economics deserves recognition as a distinct branch of the discipline» izeneko artikulua argitaratu izana. Testuan ekonomia feminista diziplinaren finkatutako adartzat jotzen da eta, aldi berean, egin dituen ekarpenak aitortzen dira, nagusiki, ordainsaririk gabeko lan-esparruan. Bada beste zantzu bat, pixkanaka sendotzen ari dela adierazten duena; hain zuzen ere, gai horretan tradizionalki nahikoa hertsia izandako instituzioak ekonomia feministarentzat ardatz diren gaiei buruzko dokumentuak argitaratzen hasi baitira. Nazioarteko Moneta Funtzaren (NMF) kasua aipa daiteke hemen, genero ikuspegia barneratzen duten aurrekontuei dagokienez. *Ekonomiaz* aldizkariko zenbaki honen argitalpena bera korrante honek lortu duen harrera eta inpaktu handiagoren erakusle izan daiteke.

Ekonomia feministak eragin mugatua du irakaskuntzan eta ikerkuntzan. Dena den, azken urteotan gero eta gehiago garatu da, batez ere, gure ingurunean unibertsitateetako graduondoko irakaskuntzan. Ekonomia Feministak beste eremu batzuetan izan duen eragina azpimarragarria da, batez ere, egungo eredu ekonomikoarekin kritikoak diren eta aukera bidezkoago eta zuzenagoak bilatzen dituzten mugimendu eta erakunde sozialetan. Diziplinak izan duen arrakasta sozialaren adibide bat da 2005. urtetik bi urtean behin egiten diren ekonomia feministako kongresuetako partaidetza handi eta anitza (urte hartan hasi zen Kongresuen ibilbidea Bilbon, egungo EHUKo Ekonomia eta Enpresa Fakultatean), hala bertaratutako pertsonen erreparatuz, nola hizlariaren erreparatuz.

Ekonomia feministak hainbat forotan sortzen duen interesa, neurri batean, diziplinarteko izaeraren ondorio izan daiteke. Hala, ekonomiaren muga tradizionalak gainditzen ditu eta beste diziplina batzuekin lotura estua du; esate baterako, soziologiarekin, politikarekin, zuzenbidearekin edota antropologiarekin. Eta hori zenbait egilek kritikatu egin badute ere, gure ustez aberasgarria da; izan ere, ikuspegi ezberdinak, lengoaia ezberdinak eta, era berean, ikertzeko modu ezberdinak txertatzea dakar. Diziplinarteko izaera horri esker, giza portaera indibidual eta kolektiboa azaltzeko prozesu konplexuen ezagutza sakondu daiteke.

Ekonomia feministaren diziplina, funtsean, mendebaldeko emakume akademikoek garatu izan dute, horietako asko anglosaxoiak. Horrenbestez, beren errealitateaz arduratu dira batez ere. Haatik, azken urteotan ugaritzen ari dira beste tesuinguru geografiko batzuetako egileek egindako azterketak (asiarrak, afrikarrak eta latinoamerikakoak). Hedapen horretan garrantzitsua izan da oso *Feminist Economics* aldizkariak egindako sustapen-lana. Gero eta gizonezko ekonomialari gehiagoren interesa pizten ari bada ere, egiaz, arlo horrekin lotutako ikerketa ia osoa emakumeek egin dute. Bere garapenean ekonomia-eskola ezberdinetako (instituzionalistak, marxistak, keynestar ondorengoak, etab.) eta feminismoaren tradizio ezberdinetako (liberalak, sozialistak, muturrekoa, etab.) egileek parte hartu dute, eta halaxe jarraitzen dute, jarraitu ere. Gainera, ikerketa ezagutza-esparru anitzetatik jorratzen bada ere (ekonomia aplikatua, azterketa ekonomikoaren oinarriak, historia ekonomikoa, ekonometria...), ekonomia aplikatuko ikerketak nagusitzen dira.

Ekonomia feministak feminismoa eta ekonomia ditu iturburu eta, ekonomia feminista aipatzen bada ere, singularrean, egiaz ez da pentsamenduaren korrante monolitiko bat eta ezin da hala izan, feminismoak ez baitu ikuspegi bakarra eta ekonomiak ere ez. Hala eta guztiz ere, badira ikerlariak partekatzen dituzten eta erabiltzen dituzten gogoetarako zenbait elementu. Horietako bat errealitatearen ikuspegi kritikoa da, ezberdintasun sozialekiko, oro har, eta, zehazki, generoarekin lotutako ezberdintasunekiko duten kezka. Beste bat da zenbaitetan ez dutela ekonomia ortodoxoak errealitate ekonomikoa ulertu eta azaltzeko duen modua partekatzen. Horren ondorioz, duela gutxira arte, ukaezinak ziren kontzeptu ekonomikoak zailtzan jarri dituzte. Hirugarrena, aurreko biek in estu lotuta, aldaketarako borondate eta irrika izango litzateke, harreman ekonomiko eta sozial bidezko eta zuzenagoa izango duen mundu baten aldeko apustua. Dena den, hori lortzeko bideak eta lehentasunak eztabaidagarriak izan daitezke.

OINARRIZKO ARDATZAK

Ekoizpen akademikoa abian jarri duten motorren artean errealitate sozial eta ekonomikoaren hainbat alderdi agerraraztea aipatu behar da, bizi-kalitatearako eta gizartearen aurrerapenerako garrantzitsuak izan arren, korrante ekonomiko nagusiek bazter utzi dituztenak. Ikerketa hauetan, leku nabaria izan dute, ezbairik gabe, lanarekin lotutako gaiek, hala merkatuko lanei buruzko azterketek, nola etxean eta

komunitatean garatzen diren lanei buruzkoek. Gainera, bi lan moten arteko lotura ere aski sakondu da, bai eta ekonomia- eta bizi-zikloetako une ezberdinetan horien artean izan den harremana ere.

Merkatuko arloan kezka etengabea emakumeek jasandako diskriminazioarekin lotzen da, eta, denborarekin diskriminazio horretan, eta leku batetik bestera aldatu egiten bada ere, ia beti eta ia leku guztietan diskriminazio hori soldata apalagoekin, zenbait lanbidetara sartzeko oztopoekin, bereizketa okupazional horizontal eta bertikalarekin, enplegu prekario edo ezohikoetarako (partzialtasuna, aldi baterako lanak, etab.) arrisku handiagoarekin edota lan-ibilbide ez jarraituekin lotzea da. Hori guztiori emakumearen kalterako da helduaro osoan, eta kalte horiek bereziki nabarmenak dira lan-mundua aldi baterako edo behin betikoz uzten denean. Eraginak oso agerikoak dira bizitza laboralaren ondorengo urteetan, izan ere, urte horietan, oro har, emakumeen ahultasun ekonomikoa handiagoa da gizonezkoa baino.

Lan-munduko ezberdintasun horiek guztiak elkarrekin lotuta daude eta historikoki beste ezberdintasun batzuekin ere zerikusi handia izan dute, esate baterako, hezkuntza formalerako irisgarritasunarekin lotzen denarekin (batez ere, unibertsitate) eta partaidetza sozial eta politikoan nabaritzen denarekin. Haatik, emakumeen prestakuntzan egindako aurrerapauso handiei esker, zalantzan jarri da generoarekin lotutako ezberdintasun ekonomikoak eta, bereziki, soldata arraila azaltzeko eman ohi diren argudioen balioa. Bestalde, diskriminazioaren aurkako legerian izandako aurrerapausoei eta prestakuntza aldetiko berdintasunaren lorpenari esker, egungo diskriminazioak ez dira horren nabariak, baina bai lehen bezain egiazkoak.

Errealitate konplexu horren azterketak zera eskatzen du, merkatu-diskriminaziorako mekanismoetan sakontzea. Edonola ere, oinarrian lanaren sexuaren araberrako banaketa ageri da oraindik, emakumeen bizitza baldintzatzen jarraitzen duena. Lanaren banaketa sexual klasikoaren arabera gizonari ogia irabazteko zeregina ematen zaio. Eredu horretan, gizonezkoak hartzen du espazio publikoa eskusiboki eta emakumeak eskusiboki etxeko zaintzak egin ditzala espero da, ekonomikoki gizonen mendean egonik. Etxekotze ere izendatzen den ideologia hori XIX. mendean finkatu zen imajinario kolektiboan. XIX. mendean eta XX. mendeko urte askoan familia ugari, batez ere, burgesak eta goi-klasekoak, eredu horretan kokatzen baziren ere, beste familia askotan emakumeek partaidetza aktiboa zuten merkatuan; oro har, oso baldintza eskasetan jarduten zuten eta, zenbait sektoretan, gizonen aldetiko mespretxua ere izaten zuten, lehia desleiala egiten zutela argudiatuz. Esan daiteke emakumeen presentzia enpleguan bizirauteko arrazoiagatik soilik toleratzen zela.

Lana sexuaren arabera banatzea gizarteak eraikitakoa da eta, horrenbestez, aldatu ere alda daiteke. Urteen poderioz, sexuaren araberrako banaketa klasikoa aldatu egin da, batez ere XX. mendearen bigarren erdialdean emakume ezkonduak nagusiki, merkaturan masiboki sartzearen ondotik. Horretan faktore askok izan dute eragina, esate baterako, emakumeen borrokak, kulturen izandako aldaketek, azturetan eta jarraibide demografikoetan izandako aldaketek, heziketan emandako aurrera-

pausoek, ongizate-estatuaren garapenak, enpleguen eraldaketak eta lan-baldintzek. Eredu klasikoa dagoeneko gailentzen ez bada ere, arlo ideologikoan oraindik badu bere balioa eta XXI. mendean ere aski erabilia da. Eredu hori onartzeko, sarritan, hautatzeko askatasun indibidualarekin justifikatzen da, eta kurioa da, hautaketa horrek sexuaren arabera lanaren banaketa oso antzekoa ekarri ohi duela beti.

Gainera, sexuaren arabera banaketa klasikoa aldatzeak ez du berekin ekarri haren desagertzea. Hala, lanaren banaketa agerikoa da, ez ekoizpen eta erreproduktzio lanaren banaketa ezberdinean soilik, esfera bakoitzean ere bai. Lana sexuaren arabera banatze horrek bere ñabardurak izan ditzake, baina, oro har, aldatu ez den eredu (gizonezkoen kasuan helduaro osoan zehar merkatuan modu jarraituan aritzea espero da, nahiz eta soldata dagoeneko ez den izango familiako soldata), emakumeentzat, aldiz, merkatuan parte hartzen duen arren ordainsaririk gabeko lanaren arduradun izaten da. Asko dira lanaren sexuaren arabera banaketaren aldaketak izendatzeko moduak: besteak beste, aipatzen dira «ogiaren irabazle eta erdiaren eredu», emakumeen presentzia bikoitza, presentzia/absentzia, eta abar.

Gogoeta horiek ekonomia feministaren muineko ardatzarekin estu lotuta daude, hots, etxeko lanaren eta ordainsaririk gabeko zainketen ardatzarekin. Lan horiek guztiak ikusarazteko eta balioesteko ahalegina oso handia izan da eta eginahal horren oinarrian horiek erreproduktzio sozialerako duten funtsezko izaera dago alde batetik, eta, bestetik, ikerketa ekonomiko konbentzionalek lan horiek erabat ahanztu izana. Nancy Folbre eta beste hainbat egileren arabera, gizarte patriarkal batean emakume izatea gutxietsita dago eta, horrenbestez, horiek bere gain hartutako jarduerak (zaintzak) ere gutxietsi egingo dira. Gai horiekin lotuta, hainbat alderdi landu dira; esate baterako, denboraren banaketa ezberdina edo administrazio publikoen esku-hartzeetan genero-ikuspegi falta. Ordaindutako lanetan eta ordainsaririk gabekoetan horiek garatzearen ondorioz, zaintzaren ekonomia deritza sortu da; pertsonen arreta eta zaintzara bideratutako jardueren multzoa, alegia.

Ekonomia feministak lanaren zatiketa sexuala gainditzearen alde egiten du eta, horretarako, etxeko lanetan gizonen erantzunkidetasuna bultzatzea proposatzen du, beste neurri batzuen artean. Horrek eragina izango luke emakumeen bizi-baldintzan eta enpleguan eta baita beste jarduera batzuk egiteko denboran. Gainera, gizonentzat ere onuragarria izango litzateke, zaintzaren alderdi positiboez gozatu ahal izango bailukete. Gizonak lan horietan inplikatzeko baliagarria izango litzateke gizonak eta, oro har, gizarteak lan horien balioaz, kargaz eta premiaz kontzientzia har dezaten.

EZTABAIDAK ETA EKARPENAK

Lanen inguruko ikerketei esker aurrerapauso garrantzitsuak izan dira; dela teorikoak (balizko portaera ekonomikoak zailtzen jartzea), dela kontzeptuzkoak (besteak beste, lanaren, ongizatearen eta fluxu ekonomikoaren kontzeptuak), dela metodologikoak (estatistika, desberdintza ezaugarriak duten errealitateak aztertu eta ikusarazteko teknika eta tresnak).

Maila teorikoan, zalantzan jarri dira ekonomia neoklasikoaren arabera *homo economicus* deritzonaren printzipioak: independentzia, egoismoa, autonomia eta arrazionaltasuna. Ekonomia feministak kontuan hartu du, kapitalismoaren eraginpean oraindik, arrazionaltasun ekonomikoa ekonomia ortodoxoak lehenesten duen moduan zein neurritan ekidin daitekeen. Horren ondorio modura, Marianne Ferber, Julie Nelson, Nancy Folbre eta beste hainbat egilek giza lankidetzan, elkartasunean eta ongizate kolektiboan oinarritzen diren eredu alternatiboak garatzeko premia azpimarratu dute.

Ekonomia klasikoari egindako kritikak giza portaerari dagokionez, azpimarratzen dugu independentziaren ideia aurrean, beharrezkoa dela bizitzako etapa guztietako interdependentziaren ideia aitortzea, nahiz eta interdependentzia horiek intentsitatea ezberdina izan adinaren edo egoeraren arabera. Mendekoen zainketak inbertsio handia eskatzen du, eta laguntza hori neurri handi batean emakumeek, ordainsari ekonomikorik jaso gabe, burutzen duten bitartean, trukean maitasunaren ondorio naturala izango balitz bezala, lan hori genero ezberdintasunen iturburu nabaria izango da. Zainketa, oro har, eta mendeko pertsonen zainketa, zehazki, XXI. mendeko erronka handietakoa izango da

Baina mendekotasuna ez da pertsonen artean soilik gertatzen, naturarekin ere bai. Horregatik, azken urteotan gero eta gehiago dira ekonomia feministaren eta ekonomia ekologikoaren arteko loturak aztertzen dituzten ikerketak. Haatik, hasiera batean bi diziplina horien arteko harremanak ez ziren beti estu samarrak izan, ekologista batzuek planetaren iraunkortasuna lehenesten baitzuten, giza bizitzaren iraunkortasunaren gainetik. Bestalde, ekofeminismoa sortu zenean, 1970eko hamarkadan, zenbait emakumezko egilek unibertsaltasun esentzialistarako joera ageri zuten, baina gaur egun erresistentziak gaindituta daudela esan daiteke.

Kontzeptuei dagokienez, ekonomiaren mugak merkatuaren mugatik haratago zabaldu dira. Beraz, korrante hori merkatutik harago doa ekonomiaren ardatz egituratzaile nagusi modura eta lanei dagokienez horrek lanaren eta enpleguaren arteko baliokidetasuna haustea dakar. Enplegua lanaren modu bat baino ez da, zehazki, merkatu-harreman kapitalistekin egiten dena diru truke, gehienetan soldata baten truke. Lanaren eta enpleguaren arteko parekatzea sendotu egin zen XIX. mendearen amaieran sortutako eskola neoklasikoarekin. Eskola hori sendotuta, ikergaia aldatu egin zen, erreproduktzio sozialetik merkatu-ekoizpenera bideratuz eta, horrekin, alde publiko eta pribatuaren arteko zatiketa, alde ekonomiko eta ez ekonomikoarekin lotuz, hurrenez hurren, zilegitu zen.

Ordainsaririk gabeko etxeko lanak eta zainketakoak zirkuitu makroekonomikoan berriro txertatzea ekonomia feministaren ekarpen adierazgarria izan da, izan ere, horrek «errenta» areagotzea ekarri du, kuantitatiboki nahiz kualitatiboki. Lan horiek txertatzeak ez du ekarri historikoki emakumeek betetako lanak barnertatzea soilik, lan horiek ekoizpen kapitalistako sistemarekin lotzea ere ekarri du, gaur egun ezkutuko lan horiek gabe sostengatu ezina izango litzatekeen sistemarekin. La-

nen edo fluxu makroekonomikoen zirkuitu zabaldu hori izeberg batekin islatu ohi da bisualki eta modu sinplifikatuan.

Zainketako lanak txertatzeak afektu eta harremanen zati materiala ez ezik, horien zati subjektiboena eta etxeko gizarte segurtasunaren eginkizuna (sozializazioa, osasun arloko zainketak, etab.) ere txertatzea ekarriko du. Lan horiek guztiak «heziketa eta mantenu osasuntsura bideratzen dira, egonkortasun emozional batekin, afekziozko segurtasunarekin, harremanetarako eta komunikaziorako gaitasunarekin; eta giza ezaugarri horiek gabe ezinezkoa izango litzateke merkatuko esparru kapitalistaren funtzionamendua. Finean, etxeko eta zainketako lana nahitaezkoa da erabat merkatuko lanaren biziraupenerako». Antonella Picchiok 1980ko hamarkadaren hasieran argudiatu zuen erreprodukzio sozialaren esparrua ez dela merkatuz aparteko esparru bat, baizik eta hura existitzeko bermea dela. Bere ustez, abiapuntua erreprodukzio soziala izango da, izan ere, erreprodukzioerik gabe ez dago produkzio edo ekoizpenik. Nolanahi ere, ordainsaririk gabeko etxeko eta zainketako lanari dagokionez egindako ahaleginak ez du esan nahi horiek direla lan garrantzitsu bakarrak ezta hori denik ekonomia arloan azterketa feministak eskusiboki jorratzen duen gaia.

Azken urteotan, nazioartean prestigio aitortua duten ekonomialarien txostenetan ere –esate baterako, Joseph Stiglitz eta Amartya Sen Nobel saridunek eginikoetan–, ekonomia feministaren ekarpenak jasotzen dira nolabait. Horren adibide da *Garapen Ekonomikoaren eta Aurrerapen Sozialaren Neurketari buruzko Batzordearen Txostena*, izan ere, bertan aitortzen denez, «etxeetan berez egiten diren zerbitzu ugari ez dira kontuan hartzen diru-sarrerei eta ekoizpenari buruzko adierazle ofizialetan eta, hala eta guztiz ere, jarduera ekonomikoaren alderdi garrantzitsua dira». Hori dela eta, «horiei buruz lan askoz gehiago eta sistematikoagoak egitea komeni da, pertsonen denbora erabiltzeko moduari buruzko informazioekin hasita, denboran eta espazioan erkatuz».

Lanaren kontzeptua zalantzan jartzearekin batera, ongizatearen kontzeptua ere duda-muda jarri da, tradizionalki baliagarritasuna maximizatzearekin eta biztanle bakoitzeko barne-produktu gordinaren hazkundearekin lotu izan dena. Horrenbestez, ekonomian gehien erabiltzen den ongizatearen kontzeptua kritikatu da, bakkirik merkatuaren bidez eskuratutako aberastasun materialarekin lotzen delako. Ongizatearen irakurketa kritiko horretan, ekonomia feministak ekarpen teoriko garrantzitsuak baliatu ditu, esate baterako, gaitasunen ikuspegiarena, 1980ko hamarkadaz geroztik giza garapenaren ikuspegi ere izendatua. Ildo horretatik, hainbat korrontetatik ongizatearen adierazle modura biztanle bakoitzeko Barne-Produktu Gordinari (BPGd) egindako kritikei batu zaie eta monetaz harago doazen bestelako dimentsio batzuk kontuan hartzen dituzten neurrien alde egin du. Arlo horretan denborak eta banaketak ongizatean duten garrantzia landu da, batez ere. Marilyn Waringek planteatzen duen moduan, emakumeen ekarpen ekonomikoak zenbatuko balira, emaitzak oso ezberdinak izango lirateke.

Aldaketa metodologikoei dagokienez, aldaketak adierazgarriak izan dira arlo askotan. Oro har, ekonomia feminista kritiko agertu da neoklasikoen artean nagusi-

tzen den metodologiaren aurrean. Metodologia horren teoriaren muinean matematikoki erraz espresa daitezkeen ekintzak burutzen dituen subjektu baten hautaketa indibiduala ageri da, eta eredu ekonomikoa aintzat hartzen ez duten fenomeno ekonomikoetako azalpenak arbuiaitu egiten ditu. Hala, metodologia aldatzearen alde egiten da eta, adibidez, garrantzia gehiago ematen zaie azterketa kualitatiboek inkestak bidez eta ez eredu formaletako egokitzapen estatistikoari soilik.

Ordainsaririk gabeko lanen denborei dagokienez, herrialde askotan denboraren erabilerak neurtzeko inkestak abiarazi direla adierazi behar da. Inkesta horiei esker, denboraren erabilerarekin lotutako banaketa ezagut daiteke sexuaren eta jarduera motaren arabera eta, horrenbestez, funtsezko tresna dira historikoki ezkutuan mantendu den errealitate baten ezagutza sakontzeko. Horri dagokionez, Euskal Autonomia Erkidegoa aitzindari izan da Espainiako Estatuan, eta 1993. urtetik bost urtean behin inkestak egiten dituen erkidego bakarra da.

Eustatek, gainera, gaurdaino egindako bost inkesta horietako bakoitzari dagokion etxeko ekoizpenaren kontu satelitea argitaratzen du. Kontu horien bidez monetazko balio jakin bat ematen zaie etxeko eta zainketako lanei eta, era berean, ekoizpen horretan emakumeek zein gizonen egiten duten ekarpena neurtzea ahalbidetzen dute. Balioespen horiek oraindik eztabaidagai badira ere, ez da zalantzan jartzen azterketa eta sentsibilizaziorako tresna modura duten balioa.

Aurrerapen teoriko, kontzeptuzko eta metodologikoekin batera, aldi berean, lan handia burutu da informazio estatistikoa hobetzeko, genero-ikuspegia barneratzen duten azterketak ahalbidetze aldera. Horri dagokionez, 1995. urtean Beijingen Emakumeari buruzko Nazio Batuen IV. Mundu Konferentzian Deklarazioa eta Ekintzarako Plataforma onartzea nolabaiteko pizgarria izan zen erakunde publikoek eskuragarri zeuden datuen ezaugarriak arreta gehiago eskaintzeko. Desagregazioan egindako aurrerapenak garrantzitsuak eta ukaezinak badira ere, espero zitekeena baino motelago ari dira mamitzen, batez ere *EAEko Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako Legea (otsailaren 18ko 4/2005)* eta *Emakumeen eta Gizonen Berdintasun Eragingarritako Lege Organikoa (martxoaren 22ko 3/2007)* onartu ondotik, lege hauek estatistiketan sexuaren aldagaia sistematikoki barneratzera eta estatistika-eragiketa berrietan emakumeen eta gizonen balio, rol, egoera, baldintzak, helburu eta premietan dauden ezberdintasunak hobeto ezagutzea ahalbidetzeko adierazleak ezarri eta barneratzera behartzen dute eta.

Azterketa ekonomikoen zantzu androzentrikoei egindako kritika erabili behar da, adinak, klaseak, arrazak eta mota horretako aldagaiak duten garrantzia ez ezkutatze. Ezinbestekoa da emakume guztiak kolektibo homogeneo bakar batean kokatzen dituen ikuspuntu orokortzailetik ihes egitea, haien artean izan daitezkeen ezberdintasun izugarriak kontuan hartu gabe. Komeni da beti gogoan izatea emakumeak eta gizonak anitzak gairela eta, sexuarekin batera, gure nortasunean beste aldagai batzuek ere eragina dutela, esate baterako, errenta-mailak, jatorri geografikoak, aniztasun funtzionalak edota orientazio sexualak. Interseksionalitatearen jatorria

1970eko hamarkadan kokatzen da, feminismo beltzak eta txikianoak diskriminazioaren aldi bereko eraginak ikusarazi zituztenean. Korrante horrek gero eta protagonismo handiagoa du azterketa ekonomikoan emakumeengan eragina duten desberdintza ugariak jorratu eta ulertzeko orduan.

GAIAK

Ekonomia feministak gai asko hartu ditu jomugan. Dagoeneko azpimarratu da lanen garrantzia, eta azken aldian gai hau krisiarekin lotu da. Azken hamarkadetan egindako azterketa gehienek 1980ko hamarkadaz geroztik Latinoamerikan bizitako krisiak izan dituzte aztergai, eta oso irakurketa kritikoak egin ziren nazioarteko zenbait erakundek, esate baterako, Nazioarteko Diru Funtsak (NDF) eta Mundu Bankuak, bultzatutako egiturazko doikuntzarako programen aurrean, horien eraginak tamalgarriak izan baitziren kolektibo handietan. Azkenaldian, atzeraldi handia lehertu ondotik, krisiaren eraginak (prekarietatea igotzea lanean eta, oro har, bizitzan, zenbait kolektibotan txirotasuna azaleratzea, austeritate-politiken inpaktua, etab.) sarritan aztertu dira European. Ziurrenera, gero eta handiagoak diren ezberdintasun ekonomikoei eta ezberdintasun horiek genero-ikuspegitik dituzten ondorioei buruzko azterketa sakonagoak daude egiteke.

Ekonomialari feministen artean politika publikoek emakumeen eta gizonen bizi-kalitatean duten rola ere aski eztabaidatu da, beren birbanatzeko eta erregulatzeko funtzioak eta portaera soziala aldatzeko gaitasunak kontuan hartuz. Azken hamarkadetan gero eta interes handiagoa sortu da politika publikoak genero-ikuspegitik aztertzeko, esku-hartze publikoaren neutraltasun faltsua agerian uzteko asmoz. Balizko neutraltasun horren oinarrian politikek herritar guztiengan berdin eragiten dutela baieztatzen duen ideia dugu eta, horrenbestez, aherentzi egiten du emakumeek eta gizonen posizio ezberdinak ditugula, errealitatearen gaineko azterketa orok argi azaltzen duten moduan.

Aztertutako politika ekonomikoen artean, politika fiskalari, enplegu-politikei, errentak birbanatzeko politikei, familia-politikei edota gastu eta inbertsioen politikei buruzko ikerketak nabarmentzen ditugu. Azterketarako gehien erabilitako tresnen artean Genero Ikuspegia barneratzen duten Aurrekontuena nabarmentzen da, izan ere, aurrekontu publikoak administrazio ororen lehentasunak islatzen ditu eta, horrenbestez, baliosutzat hartzen dituzten (eta, ondorioz, saritzen dituzten) jarduerak agerrarazten ditu eta, aldi berean, baloratzen ez diren eta, horrenbestez, ezkutuan gordetzen diren haietan sakontzea ahalbidetzen du. Halaber, aurrekontuen azterketa hori baliagarria da administrazioak gizonen eta emakumeen berdintasunaren alde egiten duen ekarpena ikusteko.

Genero-ikuspegia barneratzen duten aurrekontuak genero-zeharkakotasuna abian jartzeko tresnatzat har daitezke. Zeharkakotasun kontzeptuak 1995ean Beijingen egindako Emakumeari buruzko Nazio Batuen IV. Mundu Konferentziaren ondorengatik hartu zuen garrantzia, eta Europa mailan 1996an, Suedia eta Finlandia Europar

Batasunean sartu zirenean. Zeharkakotasunari esker, genero berdintasuna helburu duten politika publikoak dagoeneko ez daude aukera-berdintasunaren ghettoan sartuta, sarritan eragin positiboko ekintza sinbolikoen bidez gauzatuak, aurrekontuei dagokienez, garrantzi gutxikoak izanik. Aitzitik, politika horiek politikaren eremu guztietan txertatuko dira eta, horrenbestez, esku-hartze publikoen periferian egote-tik esku-hartze horien muinera igaroko dira.

Nazioarteko ekonomia da beste eremu interesgarri bat, eta haren barnean hainbat ikerketa-ildo nabarmen daitezke. Horietako batek garapen-prozesuetan emakume eta gizonen arteko ezberdintasunak aztertzen ditu. Halako lanak 1970eko hamarkadan hasi ziren burutzen. Garai hartan Ester Boserupek, Emakumeak Garapenean Ikuspegian (EGI) aitzindari eta erreferente klasikoa denak, politika horiekin emakumeak baztertu egiten zirela nabarmendu zuen eta ondorioztatu zuen garapen-estrategiek gizonei egiten ziela onura nagusiki. Beranduago, beste ikuspuntu batzuk garatu ziren, esate baterako, Generoa eta Garapena (GEG), emakume eta gizonen arteko boterezko harremanak jorratzen dituenak.

Nazioarteko ekonomian globalizazioaren eragin ezberdinei buruzko lan asko argitaratu dira, batez ere, 1990eko hamarkadaz geroztik. Nazioarteko merkataritzaren hedapen eta liberalizazioari buruzko eztabaida itxita ez badago ere, Lourdes Beneriak azpimarratzen duen moduan, eraldaketa horiek genero dimentsio argia dute, izan ere, gizonek eta emakumeek merkatuarekin izan duten lotura ezberdina izan da historikoki, beren iritzi eta jokabideetan ondorio partikularrak izanik. Globalizazio neoliberalak ondasun nahiz zerbitzuen eta kapitalaren nazioarteko mugimenduak indartu ditu, eta askoz ere bultzada apalagoa eman die lan-eskuaren mugimenduei. Nazioarteko migrazio-mugimenduei oztupo asko jarri bazaizkie ere, zainketako kate global direlakoak osatu dira, pertsonen zainketen esparruko globalizazio modura uler daitezkeenak. Kate horiek mendeko pertsonak zaintzeko eta etxeko lanak egiteko emakume etorkinak kontratatzearen ondorioz sortu dira. Zainketarekin lotutako kate orokor horien eraketan bi krisik izan dute eragina: alde batetik, txirotutako herrialdeetan erreproduzio sozialaren krisiak eraginda emakume eta gizon askok emigratu egin behar izan dute hobeto bizitzeko diru-sarreraren bila eta, bestetik, iparraldeko herrialdeetan zainketarekin lotuta dagoen krisia aipatu behar da.

Abian diren aldaketa sozioekonomiko ugarien ondorioz sortutako erronkei erantzun beharko die ekonomia feministak. Nazioartean zalantza handiko garaia ari gara bizitzen eta, itxuraz, nazioarteko politikan aldaketa adierazgarriak datoz, munduko ekonomia sisteman aldaketak eragin ditzaketenak. Zenbaitek neonazionalismoaren suspertzea aipatzen dute, aldebikotasuna sendotzea multilateralismoaren aurrean eta, apika, genero-ikuspegi batetik horren ondorioei buruz gogoeta egiten hasteko unea da, izan ere, krisialdietan eta aldaketa garaietan gizartean atzera egiteko arriskuak areagotu egin ohi dira.

Enpleguarekin lotutako etorkizuna da berehala jorratu beharreko beste erronka handi bat, izan ere, arlo horretan ere eraldaketa handiak ari dira gertatzen, zalantza

handiak sortuz, batez ere, gazteen artean. Informazioa transmititzeko aurrerapen teknologikoen, errobotikaren edota biozientzien ondorioz enplegua eraldatu egingo da sektore askotan. Gainera, badirudi azken aurrerapenek pertsonen zainketarekin lotutako lan eta zerbitzuetan eragin nabaria izango dutela. Horrenbestez, eraldaketa horiek ordaindutako lanetan ez ezik, ordaindu gabekoetan ere eragina izango dute. Horren guztiorren ondorioz, ekonomia feministak sakoneko azterketa egin beharko du eta emakumeak etorkizunari begira egoera onean izateko proposamenak luzatu beharko lituzke.

Bestalde, «ekonomia berri» direlakoan edo eredu sozioekonomiko berrien premiak eraginda, etorkizun hurbil batean erronka berriak gainditu beharko ditu ekonomia feministak, izan ere, gogoeta egin beharko da joera berri horiek genero aldetiko berdintasun ekonomikorako mesedegarriak diren ala ez ikusteko. Ekonomia Urdina, Ekonomia Zirkularra, Ondasun Komunaren Ekonomia edota Lankidetzazko Ekonomia ditugu hizpide.

Pentsamendu kritikoaren beste korrante batzuekiko harreman eta loturei buruzko azterketa da azkenaldian sendotzen ari den beste ikergai bat. Korrante horiek, ekonomia feministak bezalaxe, eraldaketa sozialaren eta gizarte bidezko, zuzenago eta iraunkorragoen alde egiten dute. Maila teorikoago batean gaitasunen ikuspegiarekin dituen barne-loturak nabarmentzen ditugu, hasiera batean Amartya Sen eta Martha Nussbaum egileek garatuak. Ikuspegi teoriko horrek, ekonomia feministarekin bat etorritz, ikuspuntu berri bat proposatzen du, zeinaren arabera pertsonak garapenaren helburu izan behar duten, eta ez hura lortzeko bitarteko. Gainera, garapena prozesutzat hartzen du, pertsonak bizimodu baliotsua izateko aukerak areagotzen dituen aldetik.

Azkenik, aldatzeko proposamenekin lotura handiagoa duen maila batean, azken urteotan ekonomia sozial eta solidarioarekiko, ekonomia ekologikoarekiko eta nekazaritza ekonomiarekiko harremanena asko jorratzen ari da. Ekarpen horietako asko beste testuinguru batzuetako (kolonialismoaren osteko pentsamendua eta deskolonizazioarena) ekarpen feministekin aberasten dira. Testuinguru horietan munduaren gaineko ikuspegia oso ezberdina da mendebaldeko ikuspegiarekin alderatuz, eta gailentzen den sistema ekonomikoa zalantzan jartzen duen pentsamendu alternatiboa garatu dute.

ARTIKULUEN AURKEZPENEA

Ekonomia feministak barneratzen dituen funts, gai ardatz eta eztabaiden inguruko ikuspuntu ahalik eta zabalena erakusteko asmoz, monografiko hau bi zati bereizitan egituratzen da. Lehen zatian kontzeptuzko izaera duten hainbat ekarpen aurkezten dira, ekonomia feministaren oinarri modura. Bigarren zatian ekonomia feministan nabarmentzen diren ardatz eta gaien inguruko ekarpenak jasotzen dira, ikuspegi aplikatuago batetik.

Monografiko honetako lehen zatia irekitzen duen testuak ekonomia feministak planteatutako eztabaida, erronka eta arazo nagusiekin sarrera honetan hasitako ibilbideari jarraitzen dio, hari eroale modura erreprodukzioaren kontzeptua hartuz.

Azken hamarkadetan ekonomia feministak bultzatutako kontzeptuzko aurrerapenak erreferentzia modura hartuta, **Cristina Carrascok** harago joatea proposatzen du, etxeko lanari buruzko eztabaida, ekonomiaren berrinterpretazio feministaren muineko ardatza dena, modu kontzeptualean eta politikoki bizitzaren iraunkortasunaren noziorantz eramanez. Horrek gizartearen jarraikortasunerako eta herritarren ongizaterako ezinbestekoak diren elementuak identifikatu eta horiei buruz gogoeta egitea eskatzen du. Egileak erreprodukzio (soziala) kontzeptuaren ahalmen analitikoa aztertzen du, pentsatzaile klasikoetatik hartu eta ikuspuntu ezberdinetik planteatu eta birplanteatu dena, merkatuz kanpo egindako lana txertatuz (hain zuzen, erreprodukzio sozialerako egina), lan horren inguruan sistema ekonomikoak burutzen duen espoliazioa ikusaraziz eta zainketako lana barneratzen duen erreprodukzio sozialaren kontzeptutik ematen den kapital-bizitza bitasunaren arteko gatazka agerraraziz. Erreprodukzio sozialaren ikuspegi feministak agerian uzten du egungo sistema sozioekonomikoaren iraunkortasunik eza, eta haustura bat planteatzen du, etekinen helburua baztertuz, bizitzaren zentralitatearen mesedetan.

Tindara Addabboren artikuluan gaitasunen ikuspegiaren gaineko balorazio bat aurkezten da, hasiera batean Sen (1985, 1993) eta Nussbaum (2003) egileek planteatua, ekonomia feministaren barruan, genero aldetiko ezberdintasunen baldintzatzaileak aztertzeke eta horiei aurre egiteko politika publikoak proposatzeko kontzeptuzko oinarri modura. Gaitasunen ikuspegiak ongizatearen definizio zabalagoa eskaintzen du, pertsonen izateko edo egiteko duten gaitasuna ardatz hartuta, zeinetan, diru-sarretatik harago, ongizatea eta giza garapena eraikitzeke elkarlotuta dauden dimentsio ugari barneratzen diren. Horien artean, garrantzi handia du zainketarako gaitasunak. Ondorioz, ikuspegi hori generoaren problematikaren aurrean bereziki sentibera den ebaluazio-esparru modura egituratzen da. Oinarri teoriko horren gainean, Addabbok gaitasunen ikuspegia Italiako testuingurura aplikatzen du, non lanerako gaitasunean genero aldetiko ezberdintasunak deigarriak diren. Hala, lana ekonomia feministaren ikuspegiaren arabera neurtzeko garatutako adierazle batzuetatik abiatutako azterketa egitea eta lanerako gaitasunean eta genero aldetiko ezberdintasunetan eragina izan dezaketen politika publiko zenbait ebaluatzea proposatzen du.

Nancy Folbre eta **James Heintzen** testuan ekonomia osoarentzat familiako lanak duen garrantzia jorratzen da eta eredu ekonomikoetan familia-dinamikak eta merkatua hobeto txertatzeko modua proposatzen da. Helburu horrekin, egileek, lehenik eta behin, eredu neoklasiko konbentzionaletan berezkoak diren kontzeptuzko ahultasunen inguruko ikuspegi orokor bat aurkezten dute familia-ekonomiaren ezaugarri partikular jakin batzuk proposatzeko, ahultasun horiek gainditu nahi badira aintzat hartu behar direnak. Eskema hori hiru eredu mota ezberdin kritikoki ebaluatzeke erabiltzen da: kontabilitate-sistemak (gizarte-kontabilitatearen matri-

zeak barne), baliagarritasun bateratua beregain hartzen duten (eta, normalean, «gizarte-konponbide egokiak» sortzen dituzten) hazkunde-eredu neoklasikoak, eta belaunaldien arteko familiako erabakiak hartzea sakon aztertze aintzatesten dituzten hazkunde-eredu neoklasikoak (belaunaldien arteko teilakatze-ereduak). Azterketatik ondorioztatzen denez, horien artean, azkenekoek oinarritzko kontzeptuzko palanka eskaintzen dute, haien gainean eredu fidagarriagoak taxutzeko, horiek hobetzeko zenbait orientabide eskainiz.

Olga Alonso eta **Coral Del Río**ren ikerketan, lan arloan emakume eta gizonen artean ageri diren ezberdintasunak aztertzen dira ekonomia feministaren ikuspegitik. Egileek talde demografiko ezberdinen arteko lan arloko ezberdintasunak aztertzen dituzte azterketarako ardatz modura banaketa okupazionala hartuta, estratifikazioa eta gizarte-taldearen arteko ezberdintasun ekonomikoak (eta emakumeen kasu zehatzean, generoaren arabera soldata-tartea) sorrarazten dituen mekanismo nagusietako bat. Eztabaida teorikoarekin batera, egileek banaketa okupazionalaren ikerketarako proposamen metodologiko bat garatzen dute. Proposamen horretan fenomenoan sakontzea ahalbidetzen duten zenbait adierazle sartzen dituzte, izan ere, neurketan orain arte barneratzen ez ziren alderdiak sartzen dira. Adierazle horiek eta Herritar Aktiboen Inkestetako eta Soldata Egiturazko Inkestetako mikrodatuak erabiliz, lau kolektiboren inguruko banaketa okupazionalaren mailak kuantifikatzen dira: emakume atzeritarrak, bertakoak, gizon atzeritarrak eta bertakoak 2006-2016 epealdian. Gainera, okupazioen arabera banaketan talde horietako bakoitzak dituen galera edo irabazi ekonomikoen inguruko balioespena barneratzen da, hala diruarekin lotutakoak, nola ongizate objektiboari dagozkionak.

Monografiko honetako bigarren zatian ekonomia feministan nabarmentzen diren gai-ardatzen inguruan garatutako zenbait ekarpen jasotzen dira. Testu horietako lehena **Arantxa Rodríguez** eta **Arantza Ugidosena** da. Bertan, Denboraren Erabilera neurtzeko Inkestetatik abiatuta, denboraren eta lanaren antolaketa sozialaren azterketa bat aurkezten da. Denbora-aurrekontuei buruzko Inkestak (DAI) ezinbesteko tresna bilakatu dira herritarren eguneroko portaerak aztertze, eta informazio-iturri erabakigarriak dira bizi-azturak eta bizi-baldintzak behatzeko. Lanaren neurketa eta azterketari dagokionez, DAI inkestei esker, lan-merkatutik kanpo burutzen den, eta laneko estatistika ofizialean eta enpleguarekin lotzen diren kontabilitate-sistema nazionaletan jasotzen ez den lanaren ezkutuko dimentsioa ikusaraz eta balioetsi daiteke. Hartara, DAI inkestak azterketa sozial eta ekonomikoan genero-ikuspegia aintzat ez hartzeko joera gainditzea ahalbideratuko duten beharrezko berrikuntza kontzeptual eta instrumentalaren parte dira. Lan horretan, egileek, alde batetik, denboraren erabilera izandako aldaketak aztertzen dituzte, ardatz nagusi modura laneko denboraren antolaketa hartuz, EUSTAT erakundeak Euskal Autonomia Erkidegoarentzat azken bi hamarkadetan (1993-2013) egindako Denbora-aurrekontuei buruzko Inkestetan oinarrituta, emakume eta gizonen artean lanaren banaketan dauden ezberdintasunen bilakaerari arreta berezia eskainiz. Beste alde batetik, lana-

ren sexuaren araberako banaketan familia barnean ematen diren berdintasunik ezak sakontzeko xedez, denboraren erabilera neurtzeko INE erakundeak Espainiako Estatuan (2002-2003 eta 2009-2010) egindako Inkestak aztertzen dira. Inkesta horien bidez familia-unitate berean 10 urtetik gorako etxeko kide guztiek ordaindutako eta ordaindu gabeko lanari eskainitako denbora erka daiteke. Horretarako, beren kargu seme-alabak dituzten eta lan egiteko adinean diren bi helduz osatutako etxeak hautatu dira. Hori Euskadiko inkestekin egitea ezinezkoa litzateke, familiako kide bakar-rari egiten baitzaio elkarritzeta. Azterketa hori oinarritzat hartuz, etxe barnean denboraren banaketa ezberdinak duen iraunkortasunari buruzko gogoeta egiten dute, bai eta horrek gizartean gizonen eta emakumeen ezberdintasunari dagokionez dituen ondorioei buruzkoa ere.

Mertxe Larrañaga eta **Elena Martínezek** genero aldetiko ezberdintasun ekonomikoen problematikan sakontzen dute, Euskal Autonomia Erkidegoaren kasuan. Horretarako, lan-dinamikaren azterketa hartzen dute abiapuntu, lan-merkatuaren, banaketa okupazionalaren eta laneko prekarietatearen oinarritzko adierazleen bidez. Herritar gehientzat, enplegua da diru-sarrerak eskuratzeko iturri nagusia eta, oro har, bakarra. Diru-sarrera horiek erabakigarriak dira norberaren eta familiaren ongizateari begira eta bizi-kalitateari begira. Hori dela eta, laneratzea eta lan-merkatuan ematen diren ezberdintasunak funtsezko elementu dira emakume eta gizonen artean ematen diren ezberdintasun ekonomikoak ulertzeko. Laneko ezberdintasunek errentetan ematen diren ezberdintasunak baldintzatzen dituzte, baina egileak soldaten arteko ezberdintasunetatik eta soldata-arrakalatik harago doaz. Hala, pentsioetan ematen diren ezberdintasunak ere aztertzen dituzte, bizitzako etapa bereziki zaurgarri batean pertsonen ongizateari begira funtsezkoak direnak eta, neurri batean, bizitza osoko ezberdintasun ekonomikoen isla direnak, izan ere, lan-bizitzan zehar kotizatutakoaren arabera kalkulatzen dira pentsioak. Azterketa adierazle osagarriak eratuz osatzen da. Modu horretan, generoaren araberako ezberdintasunak modu bateratuan ikus daitezke esparru ezberdinetan. Zehazki, Genero Berdintasunaren Indizea aipatu behar da, Europar Batasunean diseinatu eta erabilia, eta euskal errealitatean aplikatua.

Gizarte-politikak oso adierazgarriak dira gizarte batek ongizatearekin eta ekitatearekin duen konpromisoa zehazteko orduan. Eta pertsonen bizi-maila eta -kalitatea merkatuko, Estatuko eta familiako erantzukizunen arteko banaketa konplexu eta aldakor baten ondorio bada ere, komunitate eta gizarte zibileko partaidetza kontuan hartuz, industria-gizarte aurreratueta, Ongizate Estatuak funtsezko funtzioa betetzen du. Haatik, tradizionalki, lanaren sexuaren araberako banaketa nabarmena ezaugarri duen familia-eredua erreferentziazat hartu duen gizarte-antolaketa batean oinarrituta garatu dira ongizate-ereduak: gizonak diru-sarrerak ekartzen dituzte soldatapeko enplegu baten bitartez; emakumeek, berriz, zaintza-lanak egiten dituzte, eta familiaren ongizateaz arduratzen dira. Gero eta emakume gehiago sartzen dira lan-merkatuan, baina horrek ez du gehiegi aldatu familia barneko erantzukizu-

nen banaketa, eta horrek eragin erabakigarria du genero aldetiko ezberdintasunari dagokionez. **María José Martínez**en lanak, hain zuzen, Estatuak bere politiken bidez beregain hartzen duen erantzukizun-maila eta bere esku-hartzeak familia barneko zainketen banaketan eta, horrenbestez, emakume eta gizonen arteko ezberdintasunean dituen ondorioak ditu ardatz. Artikulu horretan egileak ongizate-ereduaren ezaugarriak aztertzen ditu oro har, Euskal Autonomia Erkidegoko kasura aplikatuz. Hala, amek eta aitek haurren zainketarekin lotutako erantzukizunak zein baldintzatan hartzen dituzten euren gain aztertzen da, bereziki biek ordaindutako enplegu bat dutenean. Horretarako, gurasoen eskura jarritako neurriak hartzen dira kontuan: guraso-politikak, kontziliaziokoak edo familiako erantzunkidetasunarekin lotutakoak, neurri horiei dagokienez emandako orientazioari eta ordaindutako lanaren eta ordaindu gabeko lanaren eta gizartearen erantzunkidetasun-mailaren arteko banaketa zuzenago baten aldeko konpromisoari arreta berezia eskainiz.

Paloma de Villotarena da hurrengo testua, eta bertan politika fiskalean genero-ikuspegiak duen garrantzia azpimarratzen da. Egileak, lehenik eta behin, ahalegin fiskal bat egiteko premia azpimarratzen du, hain zuzen ere, bizitzan zeharreko pertsonen zainketa berezko atal modura barneratuko duen gizarte-eredu bat garatu ahal izateko. Baieztapen horretatik abiatuz, de Villotak ekonomia-krisiaren eragina arintzeko inposatutako politikaren esparruan hartutako diskreziozko zenbait neurri generoaren aldetik izandako inpaktua aztertzen du; zehazki, pertsona fisikoen errentaren gaineko zergaren (PFEZ) tasa marjinalaren igoerak eta haien kargu seme-alabak dituzten familiek jasandako BEZ zergaren garrantzia handitu izanak, balio erantsiaren gaineko zergaren (BEZ) tasa gutxitua eta orokorra igo aurretik eta ondoren. Azterketa Espainian lekutzen bada ere, beste errealitate zenbait ere aipatzen dira, nagusiki Europakoak.

Politika publikoak, zehazki aurrekontuen politika, eta genero aldetiko ekitatearekin duten lotura jorratzen da **Yolanda Jubetoren** artikuluan. Egileak, lehenik eta behin, azken hamarkadetan aurrekontu publikoen eraketarekin sustatu diren helburu nagusiak aurkezten ditu genero aldetiko ekitatearen ikuspegitik eta, ondoren, horiek txertatzeko erabilitako oinarri kontzeptualak nahiz metodologia nagusiak aztertzen ditu. Lanaren ardatz modura Europako esperientziak hartzen dira, joan den mendeko 80ko hamarkadaren hasieraz geroztik erakundetu direnak. Azken atalean, egileak Euskal Autonomia Erkidegoan (Espainia mailan aitzindaria) genero ikuspegi barneratuz azken hamarkada eta erdian bultzatu diren aurrekontuko ekimenak aztertzen ditu erkidegoko eskalatik udalerriko eskalara, Gipuzkoako Foru Aldundiak 2011-2015 legealdian eta legealdi honetan garatutako esperientziari arreta berezia eskainiz. Artikulua amaitzeko ekimen horiek aurrez aurre dituzten ikaskuntza eta erronka nagusiei buruzko gogoeta egiten da, gizarte parekoago eta bidezkoago bat eraikitzeko eraldaketa-ahalmena mugatzen dutenak.

Lina Gálvez eta **Paula Rodríguez-Modroño**ren lanean krisiak eta politika ekonomikoek (bereziki politika makroekonomikoak eta austeritatekoak) generoaren

arabera pertsonengan duten eragin ezberdina lantzen da. Zehazki, egileek eragin ezberdin horien gainean historikoki erkatutako hiru jarraibide nabarmentzen dituzte: emakumeen lana areagotzea, emakumeen aldetiko lana beranduago berreskuratzea eta lan horien prekariedade edota berdintasunari dagokionez atzera egitea. Artikuluaren inpaktu horiek (betetzen direnak) aztertzen dira Espainiaren kasuan 2008-2014 bitarteko krisialdian zehar eta, aldi berean, egungo une historikoari berez dagozkion zenbait elementu nabarmentzen dira. Izan ere, zainketak familia barnean berregituratzeko prozesuen eta austeritatearekin lotutako arriskua indibidualizatzearen aurrean kontrapisu izan daitezkeenak, esate baterako, berdintasun-politiken herentzia, emakumeen hezkuntza arloko *sorpasso* delakoa, desindustrializazio etengabea eta laneko prekariedade orokortua.

Monografiko honen azken lanean ekonomia feministarentzat gakoa den galdera bat luzatzen da: Nola mantentzen da, egungo etapan, emakume eta gizonen arteko ezberdintasun egiazkoa, non emakumeek «berdintasun formala» eskuratu baitute eskubide zibil eta politikei dagokienez? Testu horretan **María Pazosek** adierazten du politika ekonomikoak erabakigarriak direla (ekiteagatik eta ez ekiteagatik) lanaren sexuaren arabera banaketa ezaugarri duen egitura sozial, familiar eta lan arlokoa mantentzerako orduan, non emakumeak zainketako lanetan denbora gehiago ematen duten bitartean, modu asimetrikoan, gizonak denbora gehiago ematen duten enpleguan; egitura hori, aldi berean, ideologiak eta ezberdintasuna transmititzen duten erakunde patriarkalek sendotzen dute. Gainera, egileak adierazten duenez, gaur egun lana sexuaren arabera banatze horrek ez du funtzio ekonomikorik betetzen, pentsatzen zenaren aurka, eta ez da eraginkorra, ezta iraunkorra ere; hala, egilearen esanetan, kalte sozial eta ekonomikoak baino ez ditu sorrarazten, gizarteari, bere osotasunean, inolako onurarik ekarri gabe. Azkenik, lan honek erakusten du emakumeen eta gizonen portaera eta egitura soziala aldatzea posible dela, horretarako nazioarteko ebidentzia bat emanda. Helburu hori lortzeko, politikak aldatu behar dira, eskubideak areagotuz. Gainera, gizarte bidezkoago, efizienteago eta iraunkorrago baterako egiturazko aldaketa hori gerta dadin programa ekonomiko feminista bat taxutzeko zenbait elementu eskaintzen ditu: *berdintasunean antolatutako pertsona sostengatzaile/zaintzaileen* gizartea, hain zuzen.